

Бојан Н. Тубић  
Универзитет у Новом Саду  
Правни факултет у Новом Саду  
b.tubic@pf.uns.ac.rs  
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

Стефан Н. Радојчић  
Универзитет у Новом Саду  
Правни факултет у Новом Саду  
s.radojcic@pf.uns.ac.rs  
ORCID ID: 0000-0002-4423-1033

## ЗАШТИТА ПРАВА НА ИМОВИНУ У ПРАКСИ СУДА ПРАВДЕ ЕУ – ДОЗВОЉЕНОСТ ОГРАНИЧЕЊА\*

**Сажетак:** *Пракса Суда правде ЕУ утиче на разумевање и заштити људских права у Евројској унији, па тако и на право на имовину. Људска права у Евројској унији су регулисана Повељом о основним људским правима, а узимају се у обзир и стандарди усвојени Евројском конвенцијом о људским правима и праксом Евројског суда за људска права. У овом раду је даје преглед како је дефинисано право на имовину и како је примењено у појединим случајевима пред Судом ЕУ, конкретно, у односу на то када је ограничење овог права противправно. На тај начин је извршена анализа начина на који се у пракси примењује принцип пропорционалности – односно одмеравање између оштећења и појединачног интереса, кад се ради о неометаном уживању права на имовину. Неки од приказаних случајева су атипични по својим чињеницама и правном контексту у коме су донете одабране одлуке. Управо због тога у раду се ближе приказује еволутивна димензија унијског права, односно правнокреативна и интерпретативна улога Суда правде ЕУ.*

**Кључне речи:** *право на имовину, Суд правде ЕУ, Евројска унија, начело пропорционалности.*

---

\* Рад је посвећен пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

## 1. УВОД

Право на имовину представља једно од најзначајнијих људских права и заштићено је националним и међународним правом. Оно има снажно политичко и идеолошко значење које се везује за институт приватне својине и представља уставно и фундаментално право у свим националним системима у Европи. Неповредивост права на имовину је прокламована чланом 17 француске Декларације о правима човека и грађанина из 1789. године<sup>1</sup> и након тога је присутна у националним правним системима. Право на имовину је регулисано и на наднационалном нивоу, у међународним и регионалним инструментима за заштиту људских права. На пример, оно је прописано у члану 17 Универзалне декларације о правима човека и грађанина,<sup>2</sup> чланом 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима,<sup>3</sup> као и чланом 17 Повеље ЕУ о основним људским правима.<sup>4</sup>

Предмет овог рада је заштита права на имовину у пракси Суда правде Европске уније. Биће приказано како је овај Суд у својој досадашњој пракси одлучивао по овом питању. Када говоримо о овом Суду, потребно је да се осврнемо на утицај Европског суда за људска права, чија пракса је од значаја, не само у међународним, него и у националним оквирима и који је поставио стандарде заштите права на имовину. Због тога ће бити поменути и пракса овог суда, која има значај за одлучивање Суда правде ЕУ у случајевима заштите права на имовину.

Истраживачки део рада фокусиран је на одлуке донете од стране Суда правде Европске уније, а раније Суда Европских заједница. Анализираним одлукама приказана је интерпретативна и правнокреативна улога Суда правде Европске уније у заштити права на имовину. Осврт је учињен како на поступак одлучивања о претходном питању, тако и у односу на мериторно одлучивање – пресуду Суда правде ЕУ. На тај начин у раду је присутан приказ различитих процесноправних механизма којима се остварује заштита права на имовину пред овим Судом. С обзиром на то да се ради о веома широком праву, које обухвата много правних елемената, фокус истраживања усмерен је, између осталог, на следећа питања. У одређеним случајевима, право на имовину разматрано је у контексту других значајних питања међународног

---

<sup>1</sup> The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen>

<sup>2</sup> Универзална декларација о људским правима, Universal Declaration on Human Rights, General Assembly Resolution 217 A, 10 December 1948.

<sup>3</sup> Члан 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима и основним слободама, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003.

<sup>4</sup> Повеља ЕУ о основним правима, 2000, Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Communities, 2000/C 364/01).

права, као нпр. примена резолуција Савета безбедности УН. Затим, изабрани су специфични случајеви из области пољопривреде, односно виноградарства и производње сира. Одабрани случајеви илуструју однос међународног и комунитарног права, али и однос комунитарног и националног права. Такође, обе посматране области имају значајне социјално-економске реперкусије, па су из тих разлога одабране за анализу.

Предметне одлуке Суда имају значајан имовинскоправни утицај на велики број произвођача, великих привредних друштава, као и на милионе потрошача. Имајући у виду да се тема рада односи на питање судске заштите људских права, аутори су се задржали у том домену, без даље економскоправне анализе. У том смислу, акценат је стављен на улогу државе у ограничењу права на имовину, односно на омогућавање мирног уживања права на имовину.

## 2. ПОЈАМ ПРАВА НА ИМОВИНУ

Повеља ЕУ о основним правима у члану 17 став 1<sup>5</sup> дефинише право на имовину и то на сличан начин како је предвиђено у члану 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију,<sup>6</sup> али члан 17 став 2 додаје да ће и интелектуална својина бити заштићена, што није експлицитно дефинисано наведено у Европској конвенцији о људским правима и протоколима. Суд правде није разрадио дефиницију овог појма. У складу са праксом имовина мора да има комерцијалну вредност. Из овога произилази да пуки комерцијални интереси или прилике, чије су несигурности део саме суштине економске активности, не уживају заштиту на основу члана 17 Повеље.<sup>7</sup>

У случају *Booker Aquaculture* у погледу обавезе да се уништи рибли фонд из санитарних разлога, Суд правде је приметно да риба која треба да буде уништена није имала тржишну вредност, јер је рибли фонд био оболео. Стога, губитак који су узгајивачи претрпели због овога је проистекао из чињенице да нису могли да изаберу најпогодније време за њихову продају.<sup>8</sup> У складу са тим, заштита која се пружа праву на имовину не протеже се и на комерцијалне ризике, па је Суд заузео став да је оспоравана мера, која није обезбедила накнаду за уништену рибу, била у складу са основним људским правом на имовину.<sup>9</sup>

<sup>5</sup> Ibid., члан 17, став 1.

<sup>6</sup> Члан 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима и основним слободама, *op. cit.*

<sup>7</sup> Case C-398/13 P, Case T- 189/14 Inuit Tapiriit Kanatami and Others v. European Commission, 2015, пара 60.

<sup>8</sup> Joined Cases C-20 and 64/00 Booker Aquaculture Ltd and Hydro Seafood GSP Ltd v The Scottish Ministers, 2003, пара 84.

<sup>9</sup> Ibid., пара 93.

У својој пракси Суд правде је заузео јасан став да се члан 17 Повеље ЕУ примењује на права која имају имовинску вредност.<sup>10</sup> Суд је дао заштиту класичним имовинским правима, али и економским интересима створеним на основу ЕУ или националног права, као што су на пример права емитовања<sup>11</sup> или права интелектуалне својине.<sup>12</sup> Суд правде обавља судску контролу у погледу легитимитета, легалитета и сразмерности било ког мешања у имовинска права.

Велики значај за дефинисање и разумевање права на имовину имају пресуде Европског суда за људска права. Једна од најзначајнијих јесте она у случају Споронг и Лонрот против Шведске, где је навео да се три различита правила налазе члану 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Прво се дефинише начело мирног уживања имовине, у ставу 1 овог члана. Затим, правило из овог члана обухвата и лишавање имовине и подвргава га одређеним условима. Такође, треће правило предвиђа да су државе овлашћене да контролишу коришћење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматра неопходним за постизање овог резултата.<sup>13</sup> Члан 1 Протокола 1 штити имовину која подразумева сву покретну и непокретну имовину и не постоји једна коначна листа ствари које имају економску вредност.<sup>14</sup> На пример, у пракси Европског суда за људска права је, између осталог, утврђено и да патенти представљају имовину.<sup>15</sup>

Право на имовину није апсолутно право, већ је могуће да га држава ограничи под одређеним условима.<sup>16</sup> Мешање државе у право на имовину мора да буде законито, као и да постоји правична равнотежа, што значи да држава треба да тежи легитимном циљу у јавном интересу и то на пропорционалан начин.<sup>17</sup>

Суд правде ЕУ користи критеријум „сама суштина права на имовину“ када процењује да ли одређено регулисање односно располагање имовином представља експропријацију. Судови у оваквим ситуацијама разматрају да ли власник и даље може да има неку корист од своје имовине и да ли је конкретна имовина лишена сваке економске вредности. Може се закључити да је концепт

<sup>10</sup> Case C-283/11 Sky Österreich GmbH v. Österreichischer Rundfunk, 2013, пара 34.

<sup>11</sup> Ibid., пара 35.

<sup>12</sup> Case T-189/14 Deza, a.s. v European Chemicals Agency, 2017.

<sup>13</sup> Case of Sporrang and Lonroth v. Sweden (Article 50), Application no. 7151/75, 7152/75, Judgment of 18 December 1984.

<sup>14</sup> B. Rainey, P. McCormick, C. Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Oxford, 2017, стр. 563.

<sup>15</sup> Application No. 12633/87 Smith Kline and French Laboratories Ltd. V. The Netherlands, одлука Комисије од 4. октобра 1990.

<sup>16</sup> Видети: Бојан Тубић, „Ограничења права на неометано уживање имовине у пракси Европског суда за људска права“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Сагу*, 4/2017, 1669-1683.

<sup>17</sup> Case of Beyeler v. Italy, Application no. 33202/96, Judgment of 5 January 2000.

експропријације у оквиру права ЕУ упоредив са оним лишавањима имовине на основу права установљеног Европском конвенцијом о људским правима.<sup>18</sup>

У члану 17 Повеље ЕУ о основним правима, говори се о правичној и благовременој накнади. Општи правобранилац Бот је заузео став да не постоји опште начело које захтева накнаду за штету коју власнику проузрокује национална мера донета при имплементацији права Европске уније.<sup>19</sup> Након ступања на снагу Уговора из Лисабона, право на правичну надокнаду у случају лишавања имовине произлази из члана 17 Повеље ЕУ, а које мора да буде тумачено у светлу члана 1 Протокола 1 уз Конвенцију.<sup>20</sup> У случају лишења имовине, разумна накнада ће бити плаћена.<sup>21</sup> Суд правде је у складу са овим мишљењем општег правобраниоца потврдио да право на надокнаду директно произилази из члана 17 Повеље.<sup>22</sup>

Могуће је да се претпостави да ће Суд правде одлучивати у складу са праксом Европског суда за људска права због члана 52 став 3 Повеље ЕУ о основним правима, који предвиђа да ће свако право које одговара ономе, гарантованом Европском конвенцијом о људским правима, бити тумачено у складу са праксом Европског суда за људска права.<sup>23</sup>

Након Лисабонског уговора питање људских права је добило на значају у правном поретку ЕУ. Упркос различитим приступима, два европска суда су успела да развију један снажан осећај сарадње што је довело до повезивања њихових правних поредака у појединим областима, међу којима је и право на заштиту имовине.<sup>24</sup>

### 3. ЉУДСКА ПРАВА У ПРАКСИ СУДА ПРАВДЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Један од првих случајева у којима је Суд разматрао питања људских права је био случај *Internationale Handelsgesellschaft*,<sup>25</sup> у којем се расправљало

---

<sup>18</sup> Sabrina Praduroux, "Property and Expropriation: Two Concepts Revisited in the Light of the Case Law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice", *European Property Law Journal* 2/2019, 172-191, 179.

<sup>19</sup> Joined cases C-78/16 and 79/16 Giovanni Pesce and Others v. Presidenza del Consiglio dei Ministri, Opinion of Advocate General delivered on 12 May 2016, пара 129.

<sup>20</sup> Ibid., пара 132-133.

<sup>21</sup> Ibid., пара 137.

<sup>22</sup> Joined cases C-78/16 and 79/16 Giovanni Pesce and Others v. Presidenza del Consiglio dei Ministri, Judgment of the Court 9 June 2016, пара 132.

<sup>23</sup> Sabrina Praduroux, op. cit. 182.

<sup>24</sup> Sonia Morano-Foadi and Stelios Andreadakis, "The Convergence of the European Legal System in the Treatment of Third Country Nationals in Europe: The ECJ and ECtHR Jurisprudence", *The European Journal of International Law*, 4/2011, 1071-1088, 1086.

<sup>25</sup> Case 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstellelfr Getreide und Futtermittel*. [1970] ECR.

о начелу пропорционалности у контексту комунитарног права.<sup>26</sup> Након ове пресуде Суд је разматрао велики број других случајева који су се бавили правом на имовину. У наставку текста биће детаљно приказано неколико случајева који су специфични по томе што су изазвали реакцију оба европска суда, или су се односили на питање односа међународног и комунитарног права у контексту заштите права на имовину, као и они који су изазвали значајне последице по велики број људи, а у вези са питањем дозвољености ограничења права на имовину. На овај начин аутори желе да прикажу неке посебности у пракси Суда која је веома екстензивна у погледу права на имовину.

### 3.1. Случај Босфорус

Турска авиокомпанија, Босфорус, изнајмила је и регистровала два авиона која су припадала компанији са седиштем у Савезној Републици Југославији и довезла је један у Даблин у Ирској, да би одржавање урадила једна ирска компанија. Ирске власти су заплениле авион на основу Уредбе ЕЗ 990/93/ЕЗ која је била део режима санкција УН против Савезне Републике Југославије. Босфорус се обратио ирским судовима тврдећи да је одлука Министра саобраћаја повредила право на имовину ове компаније. Врховни суд ове државе је поднео Суду правде ЕУ предлог за одлучивање о претходном питању.

Суд правде ЕУ је у својој пресуди од 30. јула 1996. године изјавио да када се упоређује са циљем од општег интереса који је толико важан за међународну заједницу, а који се састоји од окончања ратног стања у региону и масовних кршења људских права и међународног хуманитарног права у Босни и Херцеговини, заплена конкретног авиона, који је био у власништву предузећа са седиштем или пољем деловања у Савезној Републици Југославији, не може да буде посматрано као неодговарајуће, или непропорционално.<sup>27</sup> Суд је заузео став да је авион подносиоца представке испунио критеријуме да буде обухваћен пољем примене Уредбе ЕЗ. Међутим, поменута Уредба није могла да прекрши право подносиоца представке у погледу имовине, јер је заплена била оправдана важношћу циљева који су се желели постићи, а то је спречавање повреда интегритета и безбедности Босне и Херцеговине. Овај основни циљ од општег интереса је јасно произлазио из Резолуције УН, која је примењена на комунитарном нивоу.<sup>28</sup> Пресуда Суда је била да је заплена авиона била одговарајућа и сразмерна и одбио је аргументе подносиоца представке да је дошло до повреде начела сразмерности.

---

<sup>26</sup> Eve Chava Landau, "A New Regime of Human Rights in the EU?", *European Journal of Law Reform*, 4/2008, 557-576, 557.

<sup>27</sup> Case C-84/95 *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS v Minister for Transport, Energy & Communications, Ireland and the Attorney General*, 1996, ECR, I-3953. пара 26.

<sup>28</sup> *Ibid.*, пара 45.

Врховни суд Ирске је, 29. новембра 1996. године, усвојио жалбу ирског Министарства саобраћаја, поштујући одлуку о претходном питању Суда правде ЕУ. После овога, Босфор Ервејз је поднео тужбу Европском суду за људска права поводом задржавања авиона од стране ирских власти како би се утврдило да ли је Ирска повредила члан 1 Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Суд је донео одлуку да није дошло до повреде члана 1 Протокола 1, односно повреде права на имовину. Он је прихватио да мешање у право на имовину подносиоца представке није последица вршења дискреционих овлашћења од стране ирских власти, већ представља њихово поступање у складу са правним обавезама из комунитарног права<sup>29</sup> Овај случај је показао да одлуке и други акти држава чланица, иако из области права Европске уније, могу бити у надлежности Европског суда за људска права.<sup>30</sup> Поједини аутори сматрају да је Европски суд за људска права показао да неће у потпуности контролисати акте тадашње Заједнице, већ ће се више бавити општом, апстрактном контролом комунитарног система.<sup>31</sup>

У овом случају је разматран један аспект ограничења права на имовину и то пред два европска суда.

### 3.2. Случајеви Јусуф и Кади

Посебно су биле значајне одлуке Суда правде у вези са људским правима, у случајевима борбе против тероризма и мера које су доношене тада а које су имале последице по имовину лица. Ово се десило у случајевима Јусуф и ал Баракат<sup>32</sup> и Кади.<sup>33</sup> у којима је Првостепени суд, по тужбама за поништај, испитивао легалност неколико уредби које је Европска заједница усвојила у циљу спровођења мера које је донео Савет безбедности УН путем својих резолуција, усвојених на основу Главе VII Повеље УН. Савет безбедности је, као део мера усвојених за борбу против тероризма, захтевао од свих држава да имплементирају низ санкција, укључујући и замрзавање имовине кон-

---

<sup>29</sup> Application No. 45036/98 *Bosphorus v Ireland*, пресуда 30. јун 2005.

<sup>30</sup> С. Ђајић, Однос Европског суда правде и Европског суда за људска права – *Bosphorus (C-84/95)*, Европско законодавство бр. 5/2003; N. Lavranos, *Concurrence of Jurisdiction between the ECJ and other International Courts and Tribunals*, *European Environmental Law Review*, 2005, стр. 219.

<sup>31</sup> Kathrin Kuhnert, “*Bosphorus – Double Standards in European Human Rights Protection?*”, *Utrecht Law Review* 2/2006, 177-189, 185.

<sup>32</sup> Case T-306/01 *Yusuf and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of the Court of First Instance of 21 September 2005.

<sup>33</sup> Case T-315/01 *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, Judgment of the Court of First Instance of 21 September 2005.

кретних лица.<sup>34</sup> Ово су ЕУ и Европска заједница имплементирале кроз Заједничке позиције и уредбе. Кади и Јусуф су тражили поништај ових уредби у делу који се односио на њих, позивајући се, између осталог, на то да су оне повредиле њихова људска права и то право на правично суђење, право на имовину и право на делотворан правни лек. Није било могуће да се обраде директно Комитету УН за санкције, јер ово тело није прихватало непосредно обраћање појединаца, већ само држава чланица.

Првостепени суд је сматрао да обавеза заштите људских права представља правило *jus cogens* у међународном праву и да свака резолуција Савета безбедности и након тога свака активност ЕУ предузета да се имплементира таква резолуција која крши људска права, мора да буде ништава у међународном праву. Поставља се питање која људска права спадају у ову категорију? У погледу наведеног кршења права на имовину, Првостепени суд је нашао да замрзавање имовине није имало за циљ да конкретно лице подвргне нехуманом или понижавајућем поступању.<sup>35</sup> Такође, Суд је истакао да само арбитрерно лишење имовине може да буде сматрано за кршење права на имовину заштићено *jus cogens* правилима. Разлог за то је члан 17 став 2 Универзалне декларације о људским правима, који прописује да нико неће бити арбитрерно лишен имовине.<sup>36</sup> Првостепени суд се позвао на ову декларацију и Међународни пакт о грађанским и политичким правима<sup>37</sup> и усвојио претпоставку да су права по својој природи *jus cogens* она која се налазе у ова два међународна документа. Ово поједини аутори сматрају спорним, јер није спроведена детаљна студија, а није узето у обзир ни међународно обичајно право.<sup>38</sup> Првостепени суд је донео одлуку да конкретно лишавање имовине не може да буде сматрано арбитрерним, неодговарајућим и несразмерним.<sup>39</sup>

У правној доктрини је одлука Првостепеног суда била критикована.<sup>40</sup> Суд правде ЕЗ је у жалбеном поступку у овим случајевима одлучио да може

<sup>34</sup> Alicia Hinarejos, "Recent Human Rights Developments in the EU Courts: The Charter of Fundamental Rights, the European Arrest Warrant and Terror Lists," *Human Rights Law Review* 7/2007, 793-811.

<sup>35</sup> Case T-315/01, Kadi, op.cit., пара 240.

<sup>36</sup> Члан 17 став 2 Универзалне декларације о људским правима, op.cit.

<sup>37</sup> Међународни пакт о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ”, бр. 7/71.

<sup>38</sup> Tawhida Ahmed and Israel de Jesus Butler, "The European Union and Human Rights: An international Law Perspective", *The European Journal of International Law*, 4/2006, 771-801, 781.

<sup>39</sup> Yusuf, 2005, ECR II-3649, пара 293-302.

<sup>40</sup> N. Lavranos, Judicial Review of UN Sanctions by the Court of First Instance, *European Foreign Affairs Review* 11, 2006, стр. 480; N. Lavranos, UN Sanctions and Judicial Review, *Nordic Journal of International Law*, Vol. 76, 1/2007, стр. 13-15; M. Bulterman, Fundamental Rights and the United Nations Financial Sanctions Regime: The Kadi and Yusuf judgements of the CFI of the European Communities, *Leiden Journal of International Law*, 19/2006, стр. 770.



да одлучује о захтевима за поништај оспораване Уредбе.<sup>41</sup> Суд је истакао уставну аутономију и примат правног поретка ЕУ, тврдећи да је ЕУ заједница заснована на владавини права и да је поштовање људских права саставни део њеног правног поретка. Такође, заузео је став да обавезе из једног међународног уговора не могу да угрозе уставна начела Уговора о ЕУ.<sup>42</sup> Суд се упустио у контролу дате мере према стандардима ЕУ у погледу људских права и нашао је да је право Кадија на ефикасну судску заштиту повређено пропуштањем да буде обавештен о разлогу због кога се нашао на листи за санкције. Такође, Суд је утврдио да је дошло и до повреде права на имовину у овом случају.

Овај случај је испитивао дозвољеност ограничења права на имовину у контексту примене резолуција Савета безбедности које су инкорпорисане у право Европске уније и ограничавале имовинска права приватних лица.

### 3.3. Случај Хауер

Предметна пресуда је донета је од стране Суда Европских заједница 1979. године у познатом случају *Hauer (Hauer v Land Rheinland-Pflaz)*. Предмет је настао након што се Управни суд у немачком граду Нојштат ан дер Вајнштрасе (*Neustadt an der Weinstraße*)<sup>43</sup>, обратио Суду предлогом за одлучивање о претходном питању.

У овом случају, предлог се односио на чл. 2 Уредбе о мерама намењеним да прилагоде виноградарски потенцијал захтевима тржишта<sup>44</sup> (у даљем тексту Уредба 1162/76), а у светлу чл. 1 немачког Закона о вину (*Weinwirtschaftsgesetz*)<sup>45</sup>. Чланом 2 ове Уредбе предвиђена је привремена забрана засаде нових плантажа вина, у периоду од 01. децембра 1976. до 30.11.1978. године. Касније је период примене Уредбе продужен до 30. новембра 1979. године.<sup>46</sup> У преамбули Уредбе наведени су разлози са успостављање овог

<sup>41</sup> Case C-415/05 P Yusuf and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities, 2008, Case C-402/05 P Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities, 2008.

<sup>42</sup> Б. Тубић, Судска контрола легалности међународних уговора које закључује Европска заједница, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1-2/2008, стр. 779.

<sup>43</sup> У преводу назив овог града гласи *Нови град на њују вина*.

<sup>44</sup> Уредба о мерама намењеним да прилагоде виноградарски потенцијал захтевима тржишта (*Council Regulation (EEC) No 1162/76 of 17 May 1976 on measures designed to adjust wine-growing potential to market requirements, as amended by Council Regulation (EEC) No 2776/78 of 23 November 1978*) (Уредба 1162/76).

<sup>45</sup> У овом тексту се из практичних разлога користи превод Закон о вину, а пун назив овог Закона гласи: Закон о мерама у области виноградарства (*Gesetz über Maßnahmen auf dem Gebiete der Weinwirtschaft*).

<sup>46</sup> Уредба о другој измени Уредбе бр. 1162/76 о мерама намењеним да прилагоде виноградарски потенцијал захтевима тржишта (*Council Regulation (EEC) No 2776/78 of 23*

правног режима у индустрији вина. Постојао је значајан дисбаланс на тржишту вина који је могао да угрози неометано функционисање заједничког тржишта. Извештај сачињен у складу са посебном Уредбом чији предмет је заједничка организација тржишта вина<sup>47</sup>, показао је да би у наредних неколико година производња вина превазишла реалне потребе на европском тржишту. Стога су биле неопходне адекватне мере превенције стварања прекомерних залиха вина, ради успостављања тржишног баланса у краткорочном и у дугорочном смислу.

У том смислу Савет је имао у виду подобност различитих региона ЕЗ за узгој винских сорти и постојање одрживих алтернатива пољопривредних усева у њима. Стога су постојала и три изузетка од привремене забране успостављене Уредбом<sup>48</sup>.

Лиселот Хауер (*Liselotte Hauer*) била је власница земљишта за које је тражила дозволу како би засадила виноград. Међутим, надлежни органи су одбили њен захтев, а касније и приговор поводом одбијајуће одлуке. Образложење је гласило да њено земљиште није подобно за узгој винове лозе, у смислу чл. 1(2) Закона о вину, и да је Уредбом 1162/76 успостављена привремена забрана подизања нових плантажа винове лозе. Власница предметног земљишта изјавила је затим жалбу Управном суду. У току поступка савезна држава Рајна Палатинат (*Land Rheinland-Pfalz*) истицала је своју спремност да изда тражену дозволу, али након протека рока забране који је успостављен Уредбом 1162/76. Насупрот томе, жалилац Хауер истицала је да је захтева за добијање дозволе поднет значајно пре ступања на снагу Уредбе. Односно она је поднела захтев 06. јуна 1975. године а забрана је почела да важи 01. децембра 1976. године. Због тога је тврдила да је и одлука у овом предмету требало да буде донета пре ступања на снагу Уредбе.

Из наведених разлога, Управни суд застао је са поступком одлучивања и упутио је предлог за одлучивање о претходном питању Суду правде ЕЗ. Предлог је садржао два питања:

- 1) Да ли се чл. 2(1) Уредбе 1162/76 односи и на захтеве за подизање нових плантажа винове лозе, који су предати пре ступања на снагу Уредбе 1162/76?  
и ако је одговор на прво питање позитиван,
- 2) Да ли се чл. 2(1) Уредбе 1162/76 треба тумачити у светлу *инклузивне* примене, односно да ли примена овог члана остаје иста без обзира на

---

*November 1978 amending for the second time Regulation (EEC) No 1162/76 on measures designed to adjust wine-growing potential to market requirements.*

<sup>47</sup> Уредба бр. 816/70 о увођењу додатних правила за заједничку организацију тржишта вина (*Regulation (EEC) No 816/70 of the Council by 28 April 1970 laying down additional provisions for the common organisation of the market in wine*).

<sup>48</sup> Чл. 2(2) Уредбе 1162/76.

питање подобности земљишта, како је дефинисано у чл. 1(2) и чл. 2 Закона о вину?

У свом изјашњењу, Влада Федералне Републике Немачке навела је да би на оба питања Суд требало да одговори потврдно. Немачка Влада изнела је следеће аргументе. У погледу члана 2(1) Уредбе 1162/76 и првог питања, Влада је сматрала да се исти односи и на ситуације поднетих захтева за дозволе, о којима још није било одлучено. Овај аргумент заснован је на језичком тумачењу члана 2, којим није предвиђен изузетак од спорне забране, у односу на предате захтеве о којима није одлучено. У супротном, постојала би експлицитна одредба која би регулисала ову ситуацију. Затим у преамбули Уредбе 1162/76 је као један од њених циљева наведено окончање значајног дисбаланса – вишка понуде (залиха) на тржишту вина. Како би се овај циљ остварио, предвиђена забрана морала је бити општа и ефективна. Зато је период почетка примене забране везан за издавање дозвола, а не за тренутак подношења захтева. Оваква интерпретација члана 2(1) је у складу са супрематизмом комунитарног права, принципом правне сигурности и заштитом легитимних очекивања. Заштита стечених права могућа је када се „новим режимом“ задира у већ постојећу правну позицију.

У односу на друго питање пред Судом, Влада је навела да је инклузивно тумачење чл. 2(1) Уредбе 1162/76 у складу са текстом одредбе и са циљем уређења конкретног питања. Такође, истакнуто је то да не постоји обавеза рестриктивног тумачења у комунитарном праву. Стога је Влада сматрала да ограничење располагања земљиштем у сврху формирања плантажа није неприхватљиво мешање у уживање фундаменталног права појединца. Мера предвиђена Уредбом 1162/76 не производи негативан ефекат на суштину права на имовину.

Мера не ограничава власничка права коришћења земљишта, осим у једном од многобројних начина коришћења и то у ограниченом трајању. Такође, Влада се позивала на принцип пропорционалности, за који је сматрала да није био нарушен. У ужем смислу, тест пропорционалности је сложен трипартитни тест, укључујући још критеријуме неопходности и подобности.<sup>49</sup> У ширем смислу, начело пропорционалности у контексту комунитарног права има значај једног од два основна принципа којима је уређено вршење надлежности Уније. Процес „миграције“ одлучивања о примени начела пропорционалности (у ширем смислу), из националног уставноправног оквира у оквире права ЕУ, у стручној литератури сматра се успешном парадигмом.<sup>50</sup>

<sup>49</sup> Xavier Groussot, "Proportionality in Sweden: The Influence of European Law," *Nordic Journal of International Law*, 3-4/2006, 451-472, 455.

<sup>50</sup> Valentina Vadi, "The Migration of Constitutional Ideas to Regional and International Economic Law: The Case of Proportionality," *Northwestern Journal of International Law & Business*, 3/2015, 557-590, 573.

Становиште Владе било је да се ограничењем из Уредбе 1162/76 није задирало у слободу избора професије или у слободну трговину<sup>51</sup>. Влада је указала и на то да чл. 2(2)(б) Уредбе 1162/76 предвиђа изузетак од забране у односу на нове плантаже у склопу развојних планова који привлаче инвестиционе подстицаје. На истом становишту био је и Савет ЕЗ, уз још неколико појашњења. Не постоји опште правно начело које би штитило подносиоца одређеног захтева у управном поступку од погоршања његовог правног положаја<sup>52</sup>. У одсуству дерогирајућег прописа, измењеним прописима се модификују будући аспекти ситуација насталих у време важења ранијег прописа. Овај принцип је примењив и на већ започете управне поступке.

Суд правде ЕЗ одговорио је потврдно на оба питања, на тај начин уваживши напред наведене аргументе Владе. Практично, суштина уживања имовинских права је подложна ограничењима, а због општег интереса.<sup>53</sup>

Дакле, Суд је разматрао однос националног законодавства и комуни-тарне Уредбе, у светлу ограничења права на имовину. Специфичност предмета огледа се у томе што је наступило ограничење развојне компоненте овог права, а у циљу чувања баланса понуде и тражње на тржишту. Поготово је занимљиво то што је Федерална Република Немачка тумачила Уредбу тако да иста пружа правни основ да се ограничење подизања нових плантажа односи и на предате захтеве, о којима још није одлучено. Суд је закључио да није нарушен принцип пропорционалности. Ограничење наметнуто Законом о вину било је у општем интересу, тј. представљало је легитимни циљ. Ова одлука указује на то да тумачење заштите интереса појединца у светлу теста пропорционалности, подлеже пажљивој оцени конкретних околности случаја, где се уједно врши оцена неопходности и подобности ограничења. Потврђено је, такође, да државе уживају широко поље слободне процене, у овом случају, кад се ради о управноправним процесним институтима. Наравно, тиме је остварен утицај на суштинска питања примене ограничења из Уредбе. Суд правде ЕЗ дао је предност предмету, циљу и сврси Уредбе, над формалноправним питањима управног поступка државе чланице.

---

<sup>51</sup> *Liselotte Hauer v Land Rheinland-Pfalz*, Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Neustadt an der Weinstraße – Germany, Prohibition on new planting of vines, Case 44/79. Judgment of the Court of 13 December 1979, *European Court Reports 1979 -03727*. *Лиселотт Хауер ѿроштив Рајне-Палајиннај, Предлој за одлучивање о ѿрејходном ѿишшању: Уйравни суг у Нојшцајту ан дер Вајнцијрасе, Забрана усјошављања нових ѿланѿажа винове лозе, Предмеј 44/79, Пресуга од 13. децембра 1979*, Извештаји Суда ЕЗ 1979 -03727, стр. 3734.

<sup>52</sup> *Ibid.*, стр. 3738.

<sup>53</sup> Alina Mihaela Conea, “Case Law of the Court of Justice of European Union: A Visit to the Wine Cellar,” *Lex ET Scientia International Journal*, no. 2/2018, 139-159, 144.

### 3.4. Случај „пармезан“

Наредна анализирана пресуда настала је у поступку покренутом од стране Европске комисије (у даљем тексту Комисија), против Савезне Републике Немачке. Предмет поступка је било коришћење ознаке производа тј. назива сира „пармезан“ (*Parmesan*), а што је производ са заштићеном ознаком порекла (*PDO Parmigiano Reggiano*). Комисија је сматрала да СР Немачка омогућује присвајање репутације изворног – оригиналног сира, тиме што је одбила да процесуира случајеве коришћења назива „пармезан“ за производе који не одговарају захтевима специфицираним под заштићеном ознаком порекла.

Конкретно, став Комисије гласио је да поступање тужене државе није у складу са чланом 13, став 1, тачка б Уредбе о заштити географског порекла и ознака порекла за пољопривредне и прехранбене производе<sup>54</sup>. Поменутом одредбом регистроване ознаке порекла заштићене су од било какве злоупотребе, евокације или имитације.<sup>55</sup> Заштита важи и у случају када је заштићени назив преведен или му додати изрази попут „стил, „врста“, „метод“ итд. Комисија је истакла то да се легитимна очекивања потрошача морају поштовати, у погледу квалитета и географског порекла производа. Комисија је даље навела да је управо заштита легитимних очекивања потрошача смисао иницирања поступака од стране јавних власти у складу са чланом 13 Уредбе 2081/92, а што је СР Немачка прекршила нечињењем. Ипак, влада СР Немачке супротставила је томе аргумент како је усвојила бројне законске одредбе које омогућују заштиту од незаконитог коришћења ознаке *PDO Parmigiano Reggiano*. С тим у вези, влада је сматрала да није неопходно да државни органи покрећу поступак поводом повреде члана 13 Уредбе 2081/92, нити је то према одредбама Уредбе њена обавеза.

Према члану 2, став 2, тачка а предметне Уредбе, ознака порекла се односи на назив региона, специфичног места или, у изузетним случајевима, државе, а што је коришћено ради описа пољопривредног производа или намирница. У питању су пољопривредни производи или намирнице настале у одређеном региону, специфичном месту или држави, чији квалитет или карактеристике настају због специфичног географског окружења. Ради се о препознатљивим производима са инхерентним природним факторима и начином производње, чија производња и припрема се одвија у дефинисаном

<sup>54</sup> Уредба о заштити географског порекла и ознака порекла за пољопривредне и прехранбене производе (*Council Regulation (EEC) No 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs, Official Journal L 208, 24/07/1992 P. 0001 – 0008*)

<sup>55</sup> *Ibid.*, чл. 13(1).

географском подручју. Називи који су генеричког карактера не могу бити регистровани и не спадају под домене заштите овом Уредбом.<sup>56</sup>

Став Комисије заснивао се на томе да ефективна заштита сложених назива производа обухвата све њихове конститутивне елементе.<sup>57</sup> С тим у вези, Комисија је навела да у конкретном случају није тражена заштита појединачних елемената ознаке порекла – назива *Parmigiano Reggiano*. Сходно томе, важно је истаћи и Уредбу о регистрацији географских ознака и ознака порекла по поступку утврђеном у члан 17 Уредбе (ЕЕЗ) број 2081/92<sup>58</sup>. У фуснотама ове Уредбе посебно је наведено да ли је за поједине елементе сложених назива посебно тражена заштита или не. Кад се ради о сиру *Parmigiano Reggiano*, није уметнута фуснота, што је наглашено у предметној пресуди.

Са друге стране СР Немачка изнела је аргумент да члан 13 Уредбе 2081/92 обухвата заштиту ознаке порекла само у прецизној форми како је и регистрована. Влада се позвала и на случај *Bigi*<sup>59</sup>, тврдећи да је управо у овом предмету Италија потврдила да циљно није тражила заштиту ознаке

<sup>56</sup> Чл. 3(1) Уредбе 2081/92: „Називи који су постали генерички не могу бити регистровани. За сврхе ове Уредбе, „назив који је постао генерички“ означава назив пољопривредног производа или намирнице који је, иако потиче из места или региона где је овај производ или намирница изворно настао или стављен на тржиште, постао заједнички назив за пољопривредни производ или намирницу.“

<sup>57</sup> *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Failure of a Member State to fulfil obligations – Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs – ‘Parmigiano Reggiano’ cheese – Use of the name ‘Parmesan’ – Obligation on a Member State to proceed on its own initiative against the abuse of a protected designation of origin, Case C-132/05, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2008, *European Court Reports 2008 I-00957*. *Европска комисија против СР Немачке, Протившћење државе да испуни обавезе – Уредба бр. 2081/92 – Заштитна географској порекла и ознаке порекла пољопривредних производа и намирница – „Пармијано Ређано“ сир – Употреба назива „пармезан“ – Обавеза државе чланице да по сопственој иницијативи процесуира злоупотребу заштићене ознаке порекла, Предмет Ц-132/05, Пресуда Суда правде ЕУ (Велико веће) од 26. фебруара 2008. године, параграф 20.*

<sup>58</sup> Уредба бр. 1107/96 о регистрацији географског порекла и ознака порекла у складу са процедуром предвиђеном у члану 17 Уредбе бр. 2081/92 (*Commission Regulation (EC) No 1107/96 of 12 June 1996 on the registration of geographical indications and designations of origin under the procedure laid down in Article 17 of Council Regulation (EEC) No 2081/92, Official Journal L 148, 21/06/1996 P. 0001 – 0010*).

<sup>59</sup> *Criminal proceedings against Dante Bigi*, third party: Consorzio del Formaggio Parmigiano Reggiano, Reference for a preliminary ruling: Tribunale di Parma – Italy, Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin of agricultural products and foodstuffs – Article 13 – System of derogations – Scope, Case C-66/00, Judgment of the Court of 25 June 2002, *European Court Reports 2002 I-05917*. *Кривични поступак против Даниела Биџија, шрећа сирана: Конзорцијум дел Формађо Пармијано Ређано, Предлој за одлучивање о претходном питању: Окружни суд у Парми – Италија, Уредба бр. 2081/92 – Уредба о заштити географског порекла и ознака порекла за пољопривредне и прехранбене производе – Члан 13 – Систем дерогације – Обим, Предмет Ц-66/00, Пресуда од 25. јуна 2002. године, Извештаји Суда правде ЕУ 2002 I-05917.*

„пармезан“ (*Parmesan*). Такође, у поменутом предмету Суд је навео како је „пармезан“ далеко од генеричког појма.<sup>60</sup>

Стога је владин аргумент гласио да појам „пармезан“ не ужива заштиту под чланом 13 Уредбе 2081/92. Такође, влада је указала на то да је неопходно у сваком конкретном случају испитати да ли коришћење превода представља евокацију ознаке. Како је влада навела, кад је у питању СР Немачка, „пармезан“ је одувек тумачен као генерички назив за тврди рендани сир или онај који је намењен за рендање.<sup>61</sup>

Насупрот томе, тумачење које је изнела Комисија гласи да је „пармезан“ исправан превод ознаке *PDO Parmigiano Reggiano*, те да сир „пармезан“ историјски потиче из специфичног географског подручја у Италији. Због тога је изнет став да овај појам није генерички назив који би се могао тумачити одвојено од добро познатог *PDO Parmigiano Reggiano*. Према мишљењу Комисије, могуће је да одређена ознака производа током времена постане генеричка, у смислу да потрошачи престану да је доживљавају искључиво као ознаку географског порекла, него као ознаку одређене врсте производа. Међутим, мишљење Комисије је да „пармезан“ никада није изгубио географску конотацију. У том светлу, истичемо да овај сир мора бити произведен од млека добијеног у италијанским провинцијама Парма, Ређо Емилија, Модена или Болоња, где се такође одвија процес ферментације.<sup>62</sup>

Суд је одбио тужбу Комисије. У образложењу пресуде наведено је да Комисија није доказала да непоступање СР Немачке, тј. да непокретање поступака због означавања производа који не испуњавају услове за *PDO Parmigiano Reggiano* као „пармезан“, представља кршење Уредбе. Занимљив је

<sup>60</sup> Lilian V. Faulhaber, “Cured Meat and Idaho Potatoes: A Comparative Analysis of European and American Protection and Enforcement of Geographic Indications of Foodstuffs,” *Columbia Journal of European Law*, 3/2005, 623-664, 640. Питање продаје и ознаке пармезана присутно је и на америчком тржишту. Lina Monten, “Geographical Indications of Origin: Should They Be Protected and Why – An Analysis of the Issue from the U.S. and EU Perspectives,” *Santa Clara Computer & High Technology Law Journal*, 2/2006, 315-350, 339.

<sup>61</sup> *Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Failure of a Member State to fulfil obligations – Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs – ‘Parmigiano Reggiano’ cheese – Use of the name ‘Parmesan’ – Obligation on a Member State to proceed on its own initiative against the abuse of a protected designation of origin, Case C-132/05, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2008, *European Court Reports 2008 I-00957*. *Европска комисија против СР Немачке, Противушћање државе да испуни обавезе – Уредба бр. 2081/92 – Заштитна географској порекла и ознаке порекла њољопривредних производа и намирница – „Пармиђано Ређано“ сир – Упошребa назива „пармезан“ – Обавеза државе чланице да по својственој иницијативи процесуира злоупотребу заштићене ознаке порекла, Предмет Ц-132/05, Пресуда Суда правде ЕУ (Велико веће) од 26. фебруара 2008. године, параграф 41.*

<sup>62</sup> Kaiko Shimura, “How to Cut the Cheese: Homonymous Names of Registered Geographic Indicators of Foodstuffs in Regulation 510/2006,” *Boston College International and Comparative Law Review*, 1/2010, 129-152, 130.

и став Суда у погледу вршења инспекцијског надзора над коришћењем ознаке порекла производа. У пресуди се наводи како то не може бити одговорност Немачке, него само државе порекла производа, што је у овом случају Италија.<sup>63</sup> Коначно, Суд је навео да се не може закључити да законодавне мере усвојене у СР Немачкој не пружају довољну могућност заштите ознаке порекла производа.

Дакле, Комисија је тужбом против Савезне Републике Немачке иницирала поступак заштите имовинских права произвођача пармезана али и потрошача, сматрајући да наведена држава крши права на ознаку порекла дозвољавајући присвајање ове ознаке, производима који не испуњавају услове аутентичности пармезана. Комисија је настојала да заштити легитимна очекивања потрошача. Тужба је била усмерена ка томе да је тужена држава пропустила да покрене одговарајуће поступке против „прекршилаца“. Ипак, Суд је одбијањем тужбе, закључио да непоступање СР Немачке није кршење односне Уредбе. Суд свој закључак није засновао на неискоришћеним управноправним – инспекцијским овлашћењима и поступањима, тужене државе, него на нечињењу државе порекла производа – Италије. Наводећи да је Италија превасходно одговорна за заштиту ознаке порекла производа, Суд је користио циљно тумачење Уредбе. Правни, али и економски интерес за заштиту ознаке пармезан, по критеријуму претежности има Италија. СР Немачка испунила је своју позитивну обавезу, тиме што је усвојила законски оквир подобан да се тражи ефикасна заштита ознаке порекла. Нечињење СР Немачке, у погледу подношења пријава и тужби ради заштите ознаке „пармезан“, није диспропорционално угрозило појединачне имовинскоправне интересе, у односу на општи интерес. И у овом предмету, Суд је екстензивно тумачио унијско право у контексту евентуалног кршења комунитарних гаранција људских права, од стране тужене државе.

#### 4. ЗАКЉУЧАК

Заштита људских права у Европској унији је значајно унапређена од настанка ове међународне организације. Суд правде ЕУ је кроз своју праксу посматран као мотор развоја ЕУ интеграције и био је, а и сада је посвећен тзв. европском пројекту односно европској идеји. Он је заправо трансформисао право ЕУ у један моћан инструмент, кроз развој начела примата над националним правом и начела непосредног дејства, а дао је свој допринос

<sup>63</sup> Christian Hauer, “Using the Designation ‘Parmesan’ for Hard Cheese (Grated Cheese) of Non-Italian Origin: Judgment of the ECJ of 26 February 2008 in Case C-132/05 (Commission of the European Communities vs. Federal Republic of Germany),” *European Food and Feed Law Review*, 6/2008, 387-393, 387-388.



и на пољу заштите људских права. Посебан допринос овој заштити је дала и Европска конвенција о људским правима, као и пракса Европског суда за људска права. У неким случајевима, као што је Босфорус, оба европска суда су разматрала ово питање. Иако још увек није начињен и корак приступања ЕУ Европској конвенцији међузависност ова два суда и два система заштите људских права је све интензивнија.

У случајевима Јусуф и Кади, Првостепени суд је заузео став да кршење субјективних права која признаје право Европске заједнице, чак и оних фундаменталне природе, не може да оправда правну контролу Уредбе ЕЗ која инкорпорира резолуцију Савета безбедности УН у правни поредак Европске заједнице. Суд ЕЗ је, ипак, у жалбеном поступку у овим случајевима одлучио да поништи оспоравану Уредбу.

Пред Судом правде ЕУ налазила су се сложена питања у анализираним предметима, са великим практичним друштвеним и економским значајем. У погледу предмета Хауер и „пармезан“, запажамо да Суд у својим одлукама води рачуна о томе да државе уживају широко поље слободне процене, при уређењу режима права на имовину. За тумачење контекста остваривања гаранција из корпуса права на имовину, важно је истаћи да у овим предметима није утврђена повреда права на имовину. Поједина ограничења у домену права на имовину, иако могу да изгледају диспропорционално или неоправдано оштро по својој природи, не морају нужно да крше права појединаца. Ово наводимо управо из разлога што се остваривањем легитимног циља и заштитом општег интереса, уједно штити и интерес појединаца, укључујући у том циљу и наметање одређених ограничења права при уживању права на имовину.

Исто тако, кад се ради о заштити права установљених у корист појединца – заштита ознаке географског порекла, уочава се да је Суд ставио акценат на суштину овог питања и циљно тумачио примењиво право. Наиме, заштита овог права примарно је обавеза државе у којој се налази конкретна географска локација настанка производа. За остале државе довољно је да омогуће ефикасну правну заштиту ознаке географског порекла производа који потиче из друге државе. Тиме је омогућено да се интерес појединаца адекватно заштити, уколико постоји основана претпоставка да је прекршен. Треће државе нису дужне да покрећу судске поступке у таквим ситуацијама, ради заштите права на имовину.

Имајући у виду напред наведене закључке, може се констатовати да систем права Европске уније омогућује ефикасну заштиту права на имовину, у чему пресудну улогу има Суд правде ЕУ. Наведена чињеница једнако се примењује на ситуације када је оправдано дати примат општем интересу, као и у ситуацијама где је претежнији интерес појединаца.

## ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Б. Тубић, „Ограничења права на неометано уживање имовине у пракси Европског суда за људска права“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Сагу*, 4/2017, 1669-1683.
- Б. Тубић, Судска контрола легалности међународних уговора које закључује Европска заједница, *Зборник радова Правној факултету у Новом Сагу*, 1-2/2008, 763-783.
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима, “Службени лист СФРЈ”, бр. 7/71.
- Повеља ЕУ о основним правима, 2000, Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Communities, 2000/C 364/01).
- Протокола 1 уз Европску конвенцију о људским правима и основним слободама, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/2003.
- С. Ђајић, Однос Европског суда правде и Европског суда за људска права – *Vosphorus* (С-84/95), Европско законодавство бр. 5/2003;
- Универзална декларација о људским правима, Universal Declaration on Human Rights, General Assembly Resolution 217 А, 10 December 1948.
- Уредба о заштити географског порекла и ознака порекла за пољопривредне и прехранбене производе (*Council Regulation (EEC) No 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs*, Official Journal L 208 , 24/07/1992 P. 0001 – 0008).
- Уредба бр. 1107/96 о регистрацији географског порекла и ознака порекла у складу са процедуром предвиђеном у члану 17 Уредбе бр. 2081/92 (*Commission Regulation (EC) No 1107/96 of 12 June 1996 on the registration of geographical indications and designations of origin under the procedure laid down in Article 17 of Council Regulation (EEC) No 2081/92*, Official Journal L 148 , 21/06/1996 P. 0001 – 0010).
- Уредба бр. 816/70 о увођењу додатних правила за заједничку организацију тржишта вина (*Regulation (EEC) No 816/70 of the Council by 28 April 1970 laying down additional provisions for the common organisation of the market in wine*).
- Уредба о другој измени Уредбе бр. 1162/76 о мерама намењеним да прилагоде виноградарски потенцијал захтевима тржишта (*Council Regulation (EEC) No 2776/78 of 23 November 1978 amending for the second time Regulation (EEC) No 1162/76 on measures designed to adjust wine-growing potential to market requirements*).
- Уредба о мерама намењеним да прилагоде виноградарски потенцијал захтевима тржишта (*Council Regulation (EEC) No 1162/76 of 17 May 1976 on measures designed to adjust wine-growing potential to market requirements, as amended by Council Regulation (EEC) No 2776/78 of 23 November 1978*).
- Alicia Hinarejos, “Recent Human Rights Developments in the EU Courts: The Charter of Fundamental Rights, the European Arrest Warrant and Terror Lists, *Human Rights Law Review* 7/2007, 793-811.
- Alina Mihaela Conea, “Case Law of the Court of Justice of European Union: A Visit to the Wine Cellar,” *Lex ET Scientia International Journal*, no. 2/2018, 139-159.

- Application No. 45036/98 *Bosphorus v Ireland*, пресуда 30. јун 2005.
- Application No. 12633/87 *Smith Kline and French Laboratories Ltd. V. The Netherlands*, одлука Комисије од 4. октобра 1990.
- B. Rainey, P. McCormick, C. Ovey, *The European Convention on Human Rights*, Oxford, 2017
- Case 11/70, Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*. [1970] ECR.
- Case C-283/11 *Sky Österreich GmbH v. Österreichischer Rundfunk*, 2013.
- Case C-398/13 P, Case T- 189/14 *Inuit Tapiriit Kanatami and Others v. European Commission*, 2015.
- Case C-415/05 P *Yusuf and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, 2008.
- Case C-402/05 P *Yassin Abdullah Kadi v Council of the European Union and Commission of the European Communities*, 2008.
- Case C-84/95 *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS v Minister for Transport, Energy & Communications, Ireland and the Attorney General*, 1996, ECR, I-3953.
- Case of Beyeler v. Italy*, Application no. 33202/96, Judgment of 5 January 2000.
- Case of Sporrang and Lonroth v. Sweden (Article 50)*, Application no. 7151/75, 7152/75, Judgment of 18 December 1984.
- Case T-189/14 *Deza, a.s. v European Chemicals Agency*, 2017.
- Christian Hauer, "Using the Designation 'Parmesan' for Hard Cheese (Grated Cheese) of Non-Italian Origin: Judgment of the ECJ of 26 February 2008 in Case C-132/05 (Commission of the European Communities vs. Federal Republic of Germany)," *European Food and Feed Law Review*, 6/2008, 387-393.
- Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Failure of a Member State to fulfil obligations – Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs – 'Parmigiano Reggiano' cheese – Use of the name 'Parmesan' – Obligation on a Member State to proceed on its own initiative against the abuse of a protected designation of origin.
- Case C-132/05, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2008, *European Court Reports 2008 I-00957*. Евројска комисија пројив СР Немачке, Пројуцијање државе да испуни обавезе – Уредба бр. 2081/92 – Заштитија географској порекла и ознаке порекла пољопривредних производа и намирница – „Пармиђано Ређано“ сир – Употреба назива „пармезан“ – Обавеза државе чланице да по сопственој иницијативи процесуира злоупотребу заштићене ознаке порекла, Предмет Ц-132/05, Пресуда Суда правде ЕУ (Велико веће) од 26. фебруара 2008. године.
- Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*, Failure of a Member State to fulfil obligations – Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs – 'Parmigiano Reggiano' cheese – Use of the name 'Parmesan' – Obligation on a Member State to proceed on its own initiative against the abuse of a protected designation of origin, Case C-132/05, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2008, *European Court Reports 2008 I-00957*. Евројска комисија пројив СР Немачке, Пројуцијање државе

- да испуни обавезе – Уредба бр. 2081/92 – Заштитија географској порекла и ознаке порекла пољопривредних производа и намирница – „Пармиђано Ређано“ сир – Уједињене нације – Обавеза државе чланице да по сојственој иницијативи процесуира злоупотребу заштитијене ознаке порекла, Предмет Ц-132/05, Пресуда Суда правде ЕУ (Велико веће) од 26. фебруара 2008. године.
- Criminal proceedings against Dante Bigi*, third party: Consorzio del Formaggio Parmigiano Reggiano, Reference for a preliminary ruling: Tribunale di Parma – Italy, Regulation (EEC) No 2081/92 – Protection of geographical indications and designations of origin of agricultural products and foodstuffs – Article 13 – System of derogations – Scope, Case C-66/00, Judgment of the Court of 25 June 2002, *European Court Reports 2002 I-05917*. *Кривични поступак против Данијела Биџија, иређа сира: Конзорцијум дел Формађо Пармиђано Ређано, Предлој за одлучивање о ирејходном ишијању: Окружни суд у Парми – Италија, Уредба бр. 2081/92* – Уредба о заштити географског порекла и ознака порекла за пољопривредне и прехрамбене производе – Члан 13 – Систем дерогације – Обим, Предмет Ц-66/00, Пресуда од 25. јуна 2002. године, Извештаји Суда правде ЕУ 2002 I-05917.
- Eve Chava Landau, “A New Regime of Human Rights in the EU?”, *European Journal of Law Reform*, 4/2008, 557-576.
- Joined Cases C-20 and 64/00 Booker Aquaculture Ltd and Hydro Seafood GSP Ltd v The Scottish Ministers.
- Joined cases C-78/16 and 79/16 Giovanni Pesce and Others v. Presidenza del Consiglio dei Ministri, 2016.
- Kaiko Shimura, “How to Cut the Cheese: Homonymous Names of Registered Geographic Indicators of Foodstuffs in Regulation 510/2006,” *Boston College International and Comparative Law Review*, 1/2010, 129-152.
- Kathrin Kuhnert, “Bosphorus – Double Standards in European Human Rights Protection?”, *Utrecht Law Review* 2/2006, 177-189.
- Lilian V. Faulhaber, “Cured Meat and Idaho Potatoes: A Comparative Analysis of European and American Protection and Enforcement of Geographic Indications of Foodstuffs,” *Columbia Journal of European Law*, 3/2005), 623-664.
- Lina Montén, “Geographical Indications of Origin: Should They Be Protected and Why – An Analysis of the Issue from the U.S. and EU Perspectives,” *Santa Clara Computer & High Technology Law Journal*, 2/2006, 315-350.
- Liselotte Hauer v Land Rheinland-Pfalz*, Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Neustadt an der Weinstraße – Germany, Prohibition on new planting of vines, Case 44/79. Judgment of the Court of 13 December 1979, *European Court Reports 1979 -03727*. *Лиселот Хауер против Рајне-Палајиннај, Предлој за одлучивање о ирејходном ишијању: Уједињени суд у Нојшијају ан дер Вајншијрасе, Забрана усвојивања нових иланијажа винове лозе, Предмет 44/79, Пресуда од 13. децембра 1979*, Извештаји Суда ЕЗ 1979 -03727.
- N. Lavranos, Judicial Review of UN Sanctions by the Court of First Instance, *European Foreign Affairs Review* 11, 2006, стр. 480;
- N. Lavranos, UN Sanctions and Judicial Review, *Nordic Journal of International Law*, Vol. 76, 1/2007, стр. 13-15; M. Bulterman, Fundamental Rights and the United

- Nations Financial Sanctions Regime: The Kadi and Yusuf judgements of the CFI of the European Communities, *Leiden Journal of International Law*, 19/2006.
- N. Lavranos, Concurrence of Jurisdiction between the ECJ and other International Courts and Tribunals, *European Environmental Law Review*, 2005.
- Sabrina Praduroux, "Property and Expropriation: Two Concepts Revisited in the Light of the Case Law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice", *European Property Law Journal* 2/2019, 172-191.
- Sonia Morano-Foadi and Stelios Andreadakis, "The Convergence of the European Legal System in the Treatment of Third Country Nationals in Europe: The ECJ and ECtHR Jurisprudence", *The European Journal of International Law*, 4/2011, 1071-1088.
- T-306/01, Kadi, 2005, ECR II-3533; T-315/01, and Yusuf, 2005, ECR II-3649.
- Tawhida Ahmed and Israel de Jesus Butler, "The European Union and Human Rights: An international Law Perspective", *The European Journal of International Law*, 4/2006, 771-801.
- The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen>
- Valentina Vadi, "The Migration of Constitutional Ideas to Regional and International Economic Law: The Case of Proportionality," *Northwestern Journal of International Law & Business*, 3/2015, 557-590.
- Xavier Groussot, "Proportionality in Sweden: The Influence of European Law," *Nordic Journal of International Law*, 3-4/2006, 451-472.

*Bojan N. Tubić*  
*University of Novi Sad*  
*Faculty of Law Novi Sad*  
*B.Tubic@pf.uns.ac.rs*  
*ORCID ID: 0000-0002-1590-3638*

*Stefan N. Radojčić*  
*University of Novi Sad*  
*Faculty of Law Novi Sad*  
*S.Radojcic@pf.uns.ac.rs*  
*ORCID ID: 0000-0002-4423-1033*

## **Protection of the Right to Property in The Jurisprudence of the Court of Justice of the EU: Permissibility of Limitation**

**Abstract:** *The jurisprudence of the Court of Justice of the EU affects the understanding and protection of human rights in the European Union, including the right to property. Human rights in the European Union are regulated by the Charter of Fundamental Human Rights, and the standards established by the European Convention on Human Rights and the jurisprudence of the European Court of Human Rights are also taken into account. This paper provides an overview of how the right to property is defined and how it was applied in certain cases before the Court of Justice of the EU, concretely, in relation to the fact whether a certain limitation of this human right is unlawful. In this way, an analysis of the procedure in which the proportionality test is applied in practice was carried out – that is, the balancing between general and individual interest, when it comes to the unrestricted enjoyment of the right to property. Some of the presented cases are atypical in terms of their facts and the legal context in which the selected decisions were given. It is precisely for this reason that the paper presents the evolving dimension of the Union law, that is, the legally creative and interpretive role of the Court of Justice of the EU.*

**Keywords:** *the right to property, the Court of Justice of the EU, European Union, principle of proportionality.*

Датум пријема рада: 3.1.2024.

Датум достављања коначне верзије рада: 1.2.2024.

Датум прихватања рада: 1.2.2024.